

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Історичний факультет

Кафедра нової та новітньої історії

Д и п л о м н а р о б о т а

Бакалавра

на тему: «Торгівля зброєю, як чинник міжнародних відносин
(остання третина ХХ ст.)»

«Arms trade as a factor in international relations (the last third of the XX centuries)»

Виконала: студентка заочної форми
навчання напряму підготовки 6.020302

Пилипенко Лілія Володимирівна

Керівник д.і.н., проф. Дьомін О. Б.

Рецензент д.і.н., проф. Дзиговський О. М.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

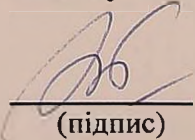
№ 14 від 22.05, 2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № 2

протокол № 6 від 14.06, 2017 р.

Оцінка вогьре / В / 85
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

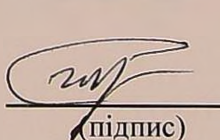
Завідувач кафедри

(підпис)

Дьомін О.Б.
(прізвище, ініціали)

Голова ЕК

(підпис)

Гребчова І.С.
(прізвище, ініціали)

Одеса – 2017

ш/к 429 726

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Еволюція та сучасні тенденції розвитку системи виробництва та торгівлі зброєю в умовах військової глобалізації.....	8
РОЗДІЛ 2. Торгівля зброєю та її наслідки для прав людини та сталого розвитку: досвід африканських країн.....	19
РОЗДІЛ 3. Світовий ринок зброї. Основні фактори, що впливають на світовий ринок зброї.....	26
РОЗДІЛ 4. Міжнародно-правове регулювання обігу зброї у світі та національний досвід України.....	36
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	53

ВСТУП

Зброя, як радикальний засіб вирішення конфлікту, користувалася попитом із давніх часів, ще перед первісними суспільствами поставали питання захисту власних інтересів та задоволення потреб, що мали для них певну цінність. Усунути появу конфліктів неможливо, оскільки зіткнення різних та навіть протилежних інтересів або потреб завжди матиме місце у соціальній взаємодії. Невпинний розвиток і прогрес суспільства постійно супроводжується суперечливими і конфліктогенними явищами. Отже конфлікт як феномен є природною формою соціальної взаємодії. Тим часом соціологи та політологи, що займаються теорією конфлікту, не дійшли спільної думки з приводу корисності чи шкідливості конфліктів для суспільства.

Якщо «у стабільних політичних системах соціальні конфлікти вирішуються у спосіб консенсусу чи пошуку такого прийняттого рішення, яке відповідало б інтересам сторін-учасниць конфлікту, шляхом взаємних поступок або поступок слабшій стороні, або тій стороні, яка зуміла довести обґрунтованість своїх вимог», то у периферійній зоні, яка характеризується нестабільністю політичної системи, конфлікти досить часто загострюються до прояву їх радикальних форм із застосуванням зброї. Зброя в свою чергу виступає як засіб примусу, одночасно її перенасиченість і легка доступність спонукає до її використання для досягнення інтересів чи задоволення потреб, що безпосередньо впливає на порушення прав людини.

Актуальність вивчення даного питання для України визначається тим, що сьогодні наша держава розвивається в умовах глобалізації, яка постійно поглиблюється. За таких умов проблеми в одному регіоні світу відчуються та позначаються на іншому. До того ж, Україна має дипломатичні відносини з низкою африканських країн, тож вивчення даної проблематики є необхідним. Більш того, африканський континент має величезні ресурсні багатства та потенціал, які за умови сталого розвитку несуть в собі перспективу поглиблення співробітництва з нашою країною у низці галузей.

Метою написання курсової роботи є розгляд питання торгівлі зброєю як чинника міжнародних відносин.

Завдання написання дипломної роботи:

- розглянути еволюцію та сучасні тенденції розвитку системи виробництва та торгівлі зброєю в умовах військової глобалізації;
- дослідити торгівлю зброєю та її наслідки для прав людини;
- розглянути характерні риси світового ринку зброї;
- провести аналіз попиту і пропозиції на світовому ринку зброї;
- дослідити міжнародно-правове регулювання обігу зброї у світі та національний досвід України

Об'єкт дослідження : міжнародні відносини 1970 рр. – XXI століття

Предмет дослідження: зброя та її торгівля, як чинник міжнародних відносин.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють час з 1970 рр. по початок XXI століття.

Ступінь розробленості : При написанні даної роботи використані праці українських істориків, дослідників, юристів та політологів таких як Артюшин Л.М., Богданович В.Ю, Бодрук С.О, Рабінович П., Держалюк О.М. В епоху перенасиченості світу зброєю, український політолог Смолянчук В. Ф. у своїй праці «Військова могутність України: Теоретико-методологічні засади формування і розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років)» розглядає військове забезпечення України. Опікувався питаннями воєнної безпеки України відомий політолог та професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Перепелиця Г. М. Професор Грубов В. М. у монографії «Європейська колективна безпека в умовах глобалізації: ліберальна парадигма» зачіпає природні та основні права людини на безпечне існування. Окремо треба виділити швидкий розвиток воєнних технологій у багатьох країнах світу, котрий проілюстрован в таблицях 1.1 та 1.2 «Виробничі можливості в галузі 84 критичних військових технологій» та «Воєнний світовий устрій: структура виробництва зброї у XX столітті». Монографія « Політика, економіка,

культура» з вищезазначеними статистичними даними розроблена Хелд Д., Макгрю Е., Гольдблат Д. Питання взаємозв'язку торгівлі зброєю та прав людини привертало увагу таких іноземних дослідників як Георгій Саньджан, Гай Ламб і Домінік Дже, Лерна Янік, та інших.

ВИСНОВКИ

Виробництво та розповсюдження зброї, яке стало можливим в наш час, сприяє перерозподілу воєнних потенціалів в межах глобальної системи. В столицях держав-постачальників зброї першого та другого ешелонів, вбачають в експорті зброї засіб збільшення сфер впливу у світі, спосіб отримання сателітів, котрі залежали б від постачання зброї, запасних частин та модернізації попередніх моделей військової техніки. Еліти цих країн хотіли б в процесі експорту зброї підпорядкувати собі військову еліту залежних держав у військово-технічному плані, привити їй відповідні ідеали, пов'язати її особистими зв'язками з тими країнами, де вони проходили навчання та освоювали нову військову техніку.

В умовах глобалізації існує нагальна необхідність врахування наслідків розповсюдження засобів ведення війни по всьому світу, що створює загрозу міжнародній безпеці. Нейтралізувати ці наслідки – завдання наших днів, адже затримка у вирішенні цих питань робить світ все більш вибухонебезпечним. Проте, експортери зброї, намагаючись отримати тимчасову вигоду, все більше і більше насичують планету смертоносною зброєю, не переймаючись при цьому наслідками своєї діяльності, згубної для світової спільноти.

Підсумовуючи слід зазначити, що у більшості міжнародні документи стосовно обігу вогнепальної зброї багато у чому схожі між собою, в деяких моментах навіть ідентичні. Але з огляду на те, що для кожної конвенції чи іншого документу, які приймаються у цій царині застосовуються різні, хоч і схожі, визначення та поняття, можна зробити висновок, що єдності поглядів немає всередині самої міжнародної спільноти. І справа тут не тільки у різних теоретичних підходах до однієї проблеми, а також і в певному небажанні остаточно і принципово вирішувати це питання. Мова тут іде про достатньо впливові і зацікавлені професійні збройові круги, так зване „збройове лобі”. Як у держав-виробників та постачальників зброї, так і у їх покупців немає жодного бажання самим собі встановлювати кабальні умови для дуже вигідної і

прибуткової справи, а такі держави (США, Росія, Канада, Індія тощо) мають значний вплив на політику ООН. Виходячи з цього, коли з одного боку кричать про порушення миру та безпеки і прав людини, а з другого на цьому ж тлі набивають собі кишені, питання остаточного правового закріплення обігу зброї на міжнародному рівні залишається відкритим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артющин Л.М., Костенко Г.Ф. Теоретичні аспекти стратегії воєнної безпеки суспільства і держави: [Монографія] / Л.М. Артющин, Г.Ф. Костенко. – Харків: Вид-во НУВС, 2007. – 176 с.
2. Бех В. Імперативи концепції національної безпеки у ХХІ столітті / В. Бех // Політичний менеджмент. – 2003. – №3. – С. 13-26.
3. Богданович В.Ю. Теоретические основы анализа проблем национальной безопасности государства в военной сфере: [Монографія] / В.Ю. Богданович. – К.: Основа, 2008. – 296 с.
4. Бодрук С.О. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти: [Монографія] / С.О. Бодрук. – К.: НІПМБ, 2008. – 300 с.
5. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, ХУ-ХУІІІ ст. Том 1. Структура повсякденності: можливості і неможливе Переклад з французької Г. Філіпчук: [Монографія] / Ф. Бродель. – К.: Основи, 2005. – 543 с.
6. Верланов С. Стандарти прав людини: спроба загальнотеоретичної характеристики / Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали ХІ регіональної науково-практичної конференції. 3-4 лютого 2005 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. – С.58.
7. Воєнна безпека України на межі тисячоліть: [Монографія] / Під заг. ред. Г.П. Перепелиці. – К.: Стилос, 2006. – 394 с.
8. Грубов В.М. Європейська колективна безпека в умовах глобалізації: ліберальна парадигма: [Монографія] / В.М. Грубов. – К.: Тов. «ФАДА, ЛТД», 2007. – 554 с.
9. Держалюк О.М. Політичний конфлікт як фактор внутрішньої загрози національній безпеці // Стратегічні пріоритети. – 2006. – №1. – С.40.

10. Дюрозель, Жан-Батіст. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, Л. Погорелової, В. Чайковського: [Монографія] / Жан-Батіст Дюрозель. – К.: Основи, 2002. – 903 с.
11. Кузык Б.Н., Титаренко М.Л. Китай – Россия – 2050: стратегия соразвития: [Монография] / Б.Н. Кузык, М.Л. Титаренко. – М.: Институт экономических стратегий, 2006. – 656 с.
12. Паршин С.А., Горбачев Ю.Е., Кожанов Ю.А. Современные тенденции развития теории и практики управления в вооруженных силах США: [Монография] / С.А. Паршин, Ю.Е. Горбачев, Ю.А. Кожанов. – М.: ЛЕНАНД, 2009. – 272 с.
13. Печенюк І.С. Особливості виробництва мечів у Київській Русі (до історії стародавнього виробництва) / І.С. Печенюк // Воєнна історія. – 2005. – №1-2. – С.151-162.
14. Печенюк І.С. Запозичення і взаємовпливи у розвитку озброєння давньоруського війська / І.С. Печенюк // Воєнна історія. – 2003. – №2. – С.97-103.
15. Рыбаков Б.А. Торговля и торговые пути // История культуры Древней Руси: [Монография] / Б.А. Рыбаков. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1951. – С.316-381.
16. Рабінович П. Соціальна сутність прав людини (у світлі потребового підходу) / Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XI регіональної науково-практичної конференції. 3-4 лютого 2005 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005. – С. 454.
17. Романов О. Міжнародно-правове регулювання обігу зброї у світі та національний досвід України [Електронний ресурс] / О. Романов // Юстиніан. – 2007. – №12. – Режим доступу до журн. : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2028>.
18. Ситник Г.П. Державне управління національною безпекою України: [Монографія] / Г.П. Ситник. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 408 с.

19. Смолянук В. Військова могутність України: Теоретико-методологічні засади формування і розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років): [Монографія] / В.Ф. Смолянук. – Київ; Ірпінь: ВТОР “Перун”, 2003. – 448 с.
20. США на рубеже века: [Монографія]. – М.: Наука, 2003. – 496 с.
21. Тодд Е. Після імперії. Есе про загнивання американської системи / Переклад з французької З. Борисик / Е. Тодд. – Львів: Кальварія, 2006. – 188 с.
22. Хелд Д., Макгрю Э., Гольдблатт Д., Перратон Д. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура / Пер. с англ. В.В. Сапова и др.: [Монография] / Д. Хелд, Э. Макгрю, Д. Гольдблатт, Д. Перратон. – М.: Праксис, 2004. – 576 с.
23. Шаталов Б.Н. Теория и практика экспансионизма: опыт сильных держав/ Предисл. Г.Г. Малинецкого: [Монография] / Б.Н. Шаталов. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 384 с.
24. Уткин А.И., Хвостов В.В. Дипломатия и оружие: [Монография] / А.И. Уткин, В.В. Хвостов. – М.: Наука, 1987. – 188 с.
25. Lerna K. Yanik. Guns and Human Rights: Major Powers, Global Arms Transfers, and Human Rights Violations // Human Rights Quarterly. – 2006. – Vol.28. – №2. – С.357-388.